

Cele două fețe ale monedei – succesul și eșecul afacerilor

Drd. Sorin ȘOMÎTCĂ, drd. Alina ȘOMÎTCĂ

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Abstract

The role of economic entities in the ecosystem of the world's economies is widely recognized at all levels, due to their contribution to a country's economic growth and to generating new jobs and as a key factor for research, development and innovation. This is why the companies' financial decline is intensely studied, being one of the most analysed topics when it comes to economic enterprises, the impact of a company's bankruptcy propagating itself with a domino effect, which is difficult to quantify and to define in time. In the literature, studies and articles published by renowned analysts, when referring to enterprises in difficulty, we find a variety of attributes, insolvency, reorganization, bankruptcy, payment default, financial collapse, business collapse, decline or failure, respectively. In substance, all the terms used converge to a financially difficult situation, which makes it impossible to continue the economic activity and to meet financial obligations. In the last 20 years we have witnessed the collapse of several internationally renowned companies, and the bankruptcy of some of them has generated or amplified the great economic and financial crisis of 2008-2009. The COVID-19 pandemic created an unprecedented crisis, the economies of all countries in the world being affected, and many companies were expected to cease their business activity, but government support and funding measures paradoxically reduced the number of insolvent entities, contrary to the fundamental economic principles. The real impact of the current economic crisis after the cessation of liquidity infusions from the states should be tracked in the coming years.

Key terms: enterprises in difficulty, insolvency, high-profile bankruptcies, the COVID-19 pandemic

Termeni-cheie: întreprinderi aflate în dificultate, insolvență, falimente răsunătoare, pandemia de COVID-19

Clasificare JEL: A10, E00, E01, E60, E66, F01, F60, G01

To cite this article: Sorin Șomîtcă, Alina Șomîtcă, *Cele două fețe ale monedei – succesul și eșecul afacerilor*, CECCAR Business Review, N° 5/2022, pp. 3-9, DOI: <http://dx.doi.org/10.37945/cbr.2022.05.01>

➔ Introducere

Situația economiilor țărilor lumii, a celei Europene și a României în particular depind în mod fundamental de starea financiară a întreprinderilor mici și mijlocii, întrucât acestea au o contribuție vitală la creșterea economică a statelor, la dezvoltarea economică a unei țări, la asigurarea ocupării forței de muncă, susținând în același timp inovarea și libera concurență.

Starea de sănătate financiară a unei companii reprezintă situația în care se află aceasta din punct de vedere financiar la un moment dat, viața sa cuprinzând astfel o succesiune de circumstanțe ce duc spre diverse

faze, multe dintre ele dificile, care ar putea fi evitate sau nu, unele având un impact semnificativ care poate genera întreruperea temporară sau definitivă a activității.

➔ **Colapsul financiar al unor giganți. Lecții de învățat din experiențele trecute**

Deși la o primă cugetare ar părea că oamenii sunt muritori, iar companiile, nefiind însuflețite, nu, se constată că speranța de viață a întreprinderilor scade permanent, cel puțin în ultima perioadă, în timp ce speranța de viață a omenirii crește. Însă, spre deosebire de moartea naturală, businessurile care eșuează pot fi readuse la viață aplicând diferite strategii de salvagardare și redresare. Diverse studii arată un declin al vieții companiilor europene. Spre exemplu, în Germania, aceasta scade de la 45 la 18 ani, în Franța, la 9 ani de la 13 în trecut, iar în Marea Britanie chiar mai mult, la 4 ani față de 10, cât se înregistrau anterior (Sheth & Sisodia, 2005).

În economia de piață, linia de demarcație dintre succes și eșec este foarte fină, astfel că adesea multe companii depășesc bariera și intră în zona declinului. Asistăm permanent la falimente răsunătoare ale unor giganți, companii cu renume mondial sau național care în anii lor de glorie nu lăsausă se întrevadă asemenea premise. Enron, Arthur Andersen, Parmalat, Lehman Brothers, Cisco, Polaroid, WorldCom, Carillion sunt câteva exemple ale unor giganți mondiali care în urma prăbușirii lor au zguduit din temelii economia globală, cu efecte negative care s-au propagat în lanț și care au generat inclusiv crize financiare globale.

În România ultimilor ani, cele mai răsunătoare falimente pot fi considerate cele ale Univers'All, Mic.ro, Domo, Polisano, Relad sau Astra.

Unul dintre marile falimente ale secolului este cel al companiei Enron, din 2001. Enron, una dintre cele mai mari companii de energie din Statele Unite, deținea înainte de prăbușirea sa active de peste 60 de miliarde de USD, 29.000 de angajați și profit de peste 100 de miliarde de USD. Arthur Andersen, la vremea respectivă una dintre societățile de contabilitate și audit din grupul Big Five, alături de PricewaterhouseCoopers, Deloitte, Ernst & Young și KPMG, asigura auditul și consultanța companiei de mulți ani. Aceasta a ascuns problemele de natură financiară prin diverse mijloace contabile creative, utilizând contabilitatea la valoarea justă, respectiv marcarea la piață a activelor sale în mod fraudulos, ducând la supraestimarea beneficiilor și subestimarea datoriilor și transferul activelor cu probleme către diverse entități create în scop special. Toate acestea au condus în cele din urmă la falimentul Enron și, respectiv, al companiei de audit Arthur Andersen, cazul Enron rămânând în istorie ca cel mai mare eșec legat de audit.

Parmalat, cel mai mare caz de fraudă contabilă din istorie, merită menționat întrucât este probabil cel mai important faliment de pe continentul european. Parmalat, cu o istorie pe peste jumătate de secol, cel mai mare distribuitor de produse alimentare, a opta companie italiană ca mărime, având peste 36.000 de angajați, a fost nevoită să își declare falimentul în anul 2003. Situațiile sale financiare au fost falsificate mult timp, compania de audit Deloitte fiind cea care a descoperit fraudă contabilă și lipsa unor disponibilități de 4 miliarde de euro. Similar cu cazul Enron, Parmalat a ascuns pierderile prin intermediul unor entități create special, deținute integral de aceasta, unele dintre ele înregistrate în paradisuri fiscale. Activele și veniturile au fost supraevaluate prin diverse tranzacții comerciale și financiare fictive, s-au înregistrat diferite active non-existente, datoriile au fost subevaluate, creanțele incerte cu probabilitate de încasare redusă au fost transferate către acele vehicule economice înființate special, creând astfel un tablou financiar perfect care a inoculat investitorilor, băncilor, partenerilor și mediului economic ideea că Parmalat este o companie solidă.

Falimentul Lehman Brothers, din 2008, este cel mai mare din istoria americană, iar căderea sa a zdruncinat sistemul financiar global, ducând în cele din urmă la izbucnirea unei crize economice și financiare, cea mai mare de după Marea Recesiune din anii '30. Înainte de prăbușire, Lehman Brothers era a patra bancă de investiții din Statele Unite, cu 25.000 de angajați, active de 639 de miliarde de USD și un istoric de peste 150 de ani. Criza

creditelor subprime a generat nevoi de lichidități uriașe pentru bancă ce nu puteau fi obținute decât cu afectarea solvabilității, deși activele deținute erau suficiente pentru acoperirea datoriilor. Însă riscurile asumate de aceasta erau prea mari, iar transformarea activelor în lichidități într-un termen scurt era imposibilă, astfel că după eșuarea negocierilor cu creditorii și potențialii cumpărători s-a decis intrarea în faliment a acesteia, cu efect de domino asupra întregii economii globale, cu impact devastator asupra economiilor statelor lumii, care au intrat în recesiune, a băncilor, care au fost nevoite să solicite ajutor de stat, a companiilor, care și-au încetat activitatea, și asupra populației, prin creșterea șomajului și adâncirea sărăciei.

⇒ Cauze și simptome ale declinului entităților economice

În analiza declinului unei entități economice trebuie făcută distincție între cauzele care au determinat evenimentul și simptome, deși de cele mai multe ori acestea se confundă și se suprapun, o cauză a declinului putând deveni simptom, cum de altfel și un simptom poate deveni o cauză a colapsului financiar la un moment dat.

Simptomele pot fi detectate de stakeholderii companiei, în principal acționari, investitori, instituții financiare, dar și parteneri comerciali, sub forma unor semnale de alarmă prin care se transmit mesaje că entitatea economică se îndreaptă spre o direcție greșită și că fără măsuri de redresare se poate duce înspre insolvență sau chiar înspre faliment. În general, simptomele sunt mai ușor de identificat decât cauzele generatoare, fiind doar o manifestare a unei situații dificile. Trebuie reacționat cât mai rapid și ținând cont de cauzele care au stat la baza acestora pentru ca eficiența să fie posibilă, iar rezultatele să fie cât mai bune.

De cele mai multe ori, simptomele declinului financiar al unei companii se traduc în indicatori financiari care se înrăutățesc, respectiv scăderea abruptă a vânzărilor, reducerea profitului, creșterea accelerată a datoriilor, dezechilibru bilanțier masiv pe termen scurt, lichiditate afectată, constrângeri de cash flow. În același timp, și indicatorii non-financiari sunt de urmărit și au aceeași importanță, respectiv schimbări de acționariat, de management, rotații mari de personal, lacune ale sistemului informațional contabil și de control, deficiențe manageriale.

Cauzele care declanșează și favorizează declinul unei entități economice sunt diverse, acestea putând acționa individual sau împreună, de aceea strategiile de redresare trebuie gândite cu precădere pentru a contracara cauzele, dar și pentru a atenua simptomele. Dacă până recent s-a vehiculat ideea că managementul defectuos este de departe cauza centrală a falimentului companiilor, criza de COVID-19 a demonstrat că factorii externi sunt de aceeași însemnătate, putând afirma chiar că aceștia sunt decisivi și că acționează independent de ceilalți factori hotărâtori, fiind dificil de neutralizat fără intervenția unei suprastructuri.

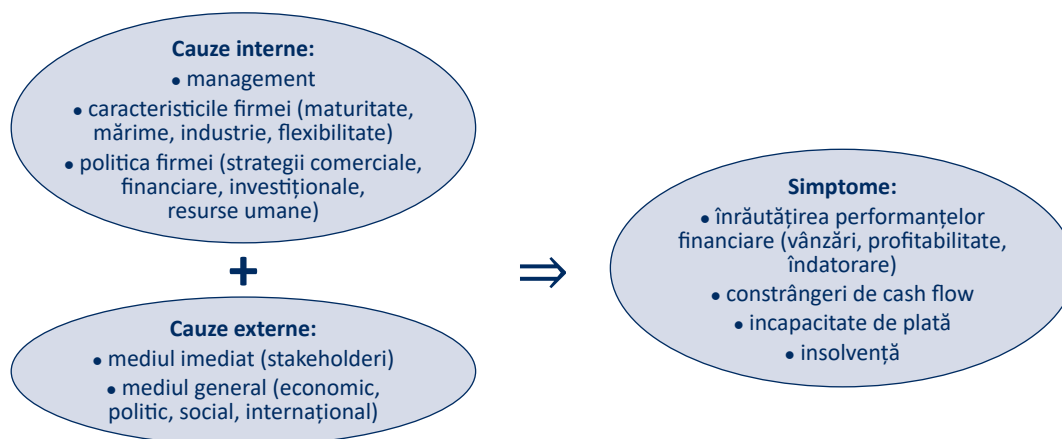

Figura 1. Cauzele și simptomele declinului entităților economice

Sursa: Proiecție proprie.

➤ Măsurile economice ale statelor în contextul crizei de COVID-19

Diverse studii, incluzându-le și pe cele ale Euler Hermes, cea mai mare companie de asigurări de credit comercial, menționează că numărul insolvențelor s-a majorat în 2019 pentru a treia oară consecutiv, cu 9% față de anul precedent, după ce anterior se înregistraseră scăderi considerabile. Creșterile s-au datorat în continuare insolvențelor companiilor din China, în timp ce în Europa de Vest s-au înregistrat creșteri în majoritatea țărilor, iar Statele Unite și Canada au intrat pentru prima dată după mulți ani pe un trend ascendent.

Figura 2. Evoluția PIB versus evoluția insolvenței în anul 2020 comparativ cu 2019

Sursa: Coface, 2021.

Actuala criză generată de pandemia de COVID-19 își va face resimțite efectele adânc în economie, deși numărul de falimente a scăzut, programele guvernamentale de susținere a economiilor amânând închiderea multor afaceri. Diverși analiști preconizează că va urma un val de falimente care a fost doar întârziat dacă măsurile de stimulare, susținere și redresare economică nu vor continua. Astfel, în momentul actual, cele mai mari riscuri de insolvență sau de faliment sunt asimilate domeniilor de activitate care se bazează pe prezența fizică și interacțiunea socială, respectiv sectorul HoReCa, industria aeronautică, sectorul auto, comerțul cu amănuntul al produselor nealimentare. Acestea au fost și primele, și cele mai afectate de criza actuală, iar supraviețuirea lor depinde în mare parte de cât de repede își adaptează modelul operațional al afacerii și de cum controlează costurile.

În condiții normale, numărul companiilor care intră în dificultate crește în strânsă corelație cu contracția PIB-ului unei țări. Însă, în mod paradoxal, lucrurile au stat total neașteptat – în timp ce economiile țărilor din zona Euro s-au contractat masiv, unele dintre ele trăind recesiuni pe termen scurt istorice și nemaîntâlnite de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, numărul companiilor intrate în insolvență s-a redus. Aici vorbim despre cele mai dezvoltate țări europene, Germania, Franța, Italia, Spania, ale căror economii s-au contractat substanțial, însă în același timp numărul societăților insolvente a scăzut într-un ritm mult mai alert.

Situația României nu este diferită deloc de cea a restului statelor europene. În timp ce PIB-ul țării s-a contractat cu 3,9% în 2020 față de 2019, numărul companiilor care au intrat în insolvență s-a redus cu mai mult de 12%. În țara noastră, numărul de insolvențe urmează un trend descrescător după vârful înregistrat în 2013,

anul 2020 marcând cel mai scăzut nivel al numărului entităților aflate în stare de insolvență din ultimul deceniu (www.onrc.ro). Realitatea ar putea fi mult diferită având în vedere că numeroase companii au fost ținute în viață artificial, fiind susținute de acțiunile guvernamentale pentru atenuarea efectelor pandemiei de coronavirus.

Pentru a contracara efectele devastatoare ale crizei economice actuale generate de criza sanitară, toate țările lumii au acționat în sensul luării unor măsuri economice pentru a proteja populația și firmele afectate direct sau indirect fie de măsurile impuse de autorități privind libera circulație, fie ca urmare a lipsei de personal și a problemelor pe lanțul de aprovizionare sau de distribuție, fie de acțiunile inițiate pentru revenirea economiei după impactul cauzat de pandemie.

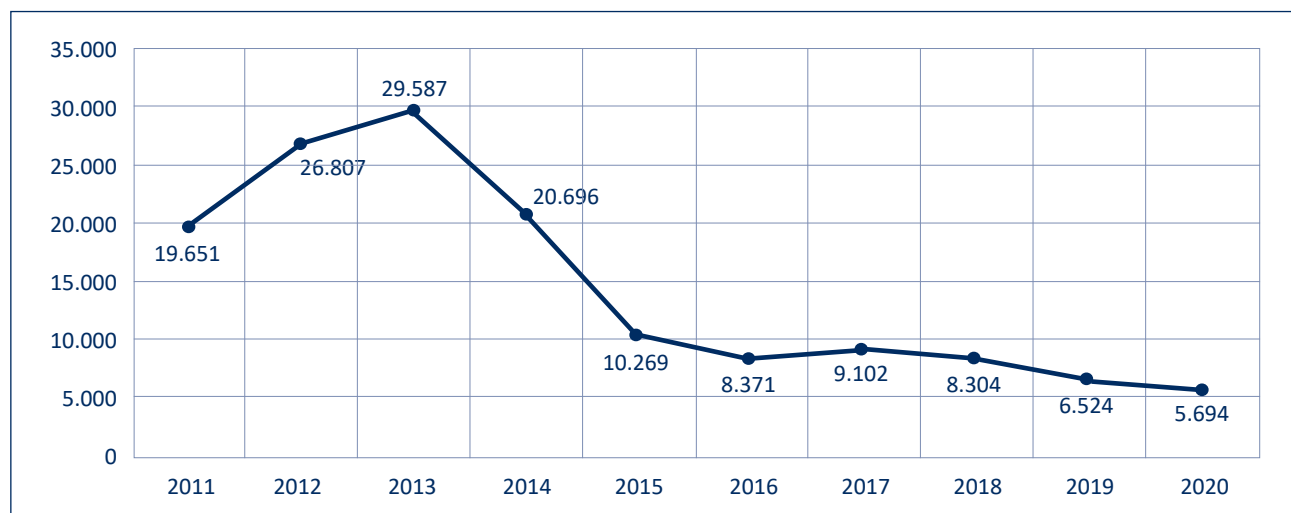

Figura 3. Evoluția numărului de companii insolvente în România

Sursa: Prelucrare proprie după www.onrc.ro.

Uniunea Europeană a lansat cel mai mare pachet de stimulente din istoria sa, însumând peste 1.800 de miliarde de euro, incluzând și instrumentul temporar NextGenerationEU, un mecanism prin care se alocă 750 de miliarde de euro pentru redresarea Europei în urma efectelor pandemiei de COVID-19. Acesta se alătură bugetului impresionant pe termen lung al UE și vizează cu precădere anii 2021-2023. Sumele disponibile prin NextGenerationEU vor fi distribuite tuturor țărilor Uniunii pentru diverse programe fie sub forma granturilor (390 de miliarde de euro), fie sub formă de împrumuturi (360 de miliarde de euro). Marea parte a fondurilor vor fi direcționate spre Mecanismul de redresare și reziliență (MRR), iar alocarea sumelor către statele membre se face în funcție de nivelul populației țării respective, produsul intern brut pe cap de locuitor, rata șomajului, dar în strânsă corelație cu impactul resimțit de criza generată de coronavirus asupra economiei statelor. Fondurile NextGenerationEU vizează următoarele programe:

- Mecanismul de redresare și reziliență;
- Dezvoltare rurală;
- Fondul pentru o tranziție justă;
- ReactEU;
- Programul InvestEU;
- RescEU;
- Orizont Europa.

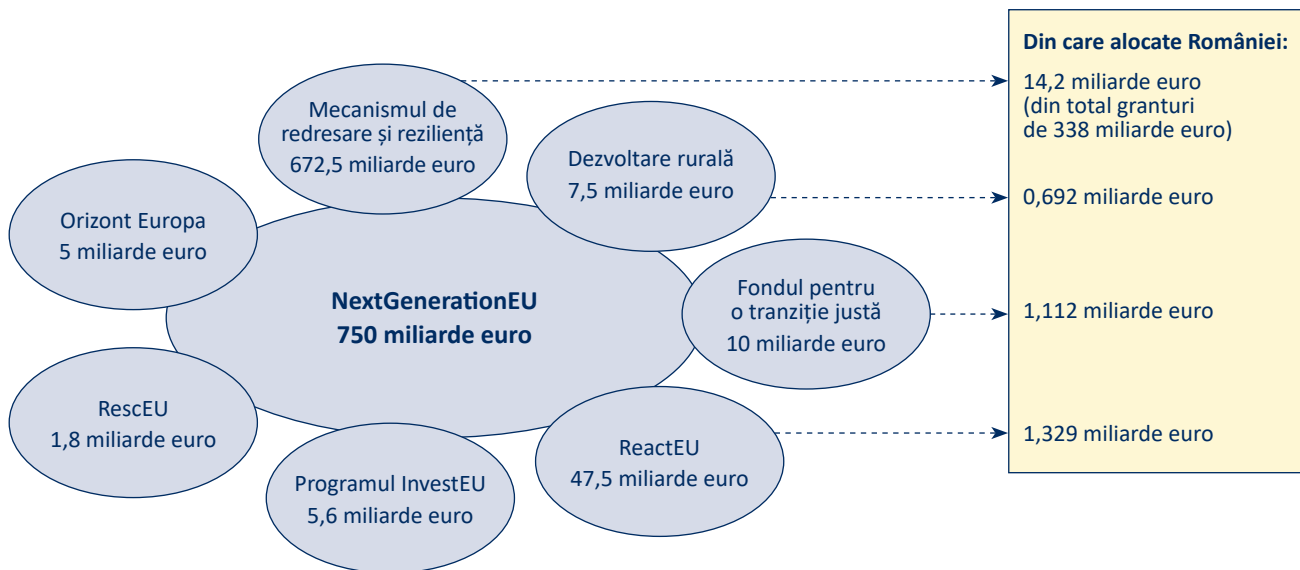

Figura 4. Defalcarea fondurilor NextGenerationEU

Sursa: Prelucrare proprie după <https://ec.europa.eu>.

România va primi sume importante în vederea atenuării efectelor economice și sociale și susținerii economiei pentru a deveni mult mai puternică în față oricăror pericole care ar putea apărea în viitor.

În ce privește alte state, cel mai mare pachet de măsuri de asistență economică pentru contracararea efectelor generate de COVID-19 este cel adoptat de Statele Unite, de altfel țara cea mai afectată de pandemie, înregistrând peste 20% din cazurile de îmbolnăvire din întreaga lume (www.worldometers.info). Măsurile pentru stabilizarea economiei vizează sume impresionante, de peste 2.000 de miliarde de USD, care sunt orientate spre trei direcții majore: limitarea pe cât posibil a răspândirii virusului, stabilizarea economiei prin sprijinirea populației, a întreprinderilor mici și mijlocii și a industriilor afectate, cum ar fi cea de transport aerian al populației și de mărfuri, și finanțarea cercetărilor în domeniul medical.

➔ Concluzii

Pandemia de COVID-19 a lovit economia globală pe neașteptate și a generat o criză fără precedent, fiind mai mult o criză sanitară decât una economică și având efecte asupra sănătății populației și un impact psihologic uriaș din cauza pierderilor de vieți omenești și a măsurilor impuse de autorități privind izolarea și libera circulație în scopul prevenirii răspândirii virusului. Spre deosebire de criza precedentă din anii 2008-2009, statele lumii au acționat în aceeași direcție, cu măsuri specifice unei pandemii, dar și cu alocarea unor resurse importante pentru susținerea economiei și pentru a sprijini entitățile să depășească efectele generate de restricțiile impuse. Companiile, pe de o parte ajutate de măsurile economice și pe de altă parte învățând din experiența crizei anterioare, au dovedit reziliență și capacitatea de a se reinventa, astfel încât putem spune că majoritatea au depășit cu succes cea mai dificilă parte a crizei. Această concluzie se poate trage analizând cifrele privind numărul de firme intrate în insolvență pe parcursul anului 2020, în scădere față de anii anteriori.

În cazul României, numărul acestora se află la un minim istoric, însă temerea multor analiști este aceea că măsurile guvernamentale de susținere a economiei au amânat doar momentul dificil și abia în anii următori se vor putea cuantifica exact efectele reale ale pandemiei asupra economiei.

Bibliografie

1. Appelbaum, S.H., Keller, S., Alvarez, H., Bédard, C. (2012), *Organizational Crisis: Lessons from Lehman Brothers and Paulson & Company*, International Journal of Commerce and Management, vol. 22.
2. Cheema-Fox, A., LaPerla, B., Serafeim, G., Wang, H. (2021), *Corporate Resilience and Response During COVID-19*, Journal of Applied Corporate Finance, vol. 33, nr. 2, pp. 24-40.
3. De Haas, R., Van Horen, N. (2012), *International Shock Transmission After the Lehman Brothers Collapse: Evidence from Syndicated Lending*, American Economic Review, vol. 102, nr. 3, pp. 231-237.
4. Fernandes, N. (2020), *Economic Effects of Coronavirus Outbreak (COVID-19) on the World Economy*, IESE Business School Working Paper nr. WP-1240-E.
5. Ferrarini, G., Giudici, P. (2005), *Financial Scandals and the Role of Private Enforcement: The Parmalat Case*, ECGI Working Paper Series in Law, Working Paper nr. 40.
6. Healy, P.M., Palepu, K.G. (2003), *The Fall of Enron*, Journal of Economic Perspectives, vol. 17, nr. 2, pp. 3-26.
7. Melis, A. (2005), *Critical Issues on the Enforcement of the "True and Fair View" Accounting Principle. Learning from Parmalat*, Corporate Ownership & Control, vol. 2, nr. 2, pp. 108-119.
8. Sheth, J., Sisodia, R. (2005), *Why Good Companies Fail*, European Business Forum, nr. 22, pp. 25-30.
9. Sieczka, P., Sornette, D., Holyst, J.A. (2011), *The Lehman Brothers Effect and Bankruptcy Cascades*, The European Physical Journal B, vol. 82.
10. Thomas, C.W. (2002), *The Rise and Fall of Enron*, Journal of Accountancy, April, pp. 41-48.
11. Zhu, G., Chou, M.C., Tsai, C.W. (2020), *Lessons Learned from the COVID-19 Pandemic. Exposing the Shortcomings of Current Supply Chain Operations: A Long-Term Prescriptive Offering*, Sustainability, vol. 12, nr. 14.
12. Coface (2021), *The Business Insolvency Paradox in Europe: Miracle and Mirage*, <https://www.coface.com/News-Publications/Publications/The-business-insolvency-paradox-in-Europe-miracle-and-mirage>.
13. Euler Hermes (2019), *The View*, Economic Research.
14. <https://ec.europa.eu>
15. www.onrc.ro
16. www.worldometers.info

☞ **Recunoaștere:** Acest articol are la bază rezultatele cercetării cofinanțate prin proiectul „DECIDE – Dezvoltare prin educație antreprenorială și cercetare inovativă doctorală și postdoctorală”, cod POCU/380/6/13/125031, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020.